

Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi Haziresi Mezar Taşları

Halil Sözlü ^{*1}, Erdal Elmas ²

¹Mersin Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Mersin, Türkiye

²Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, İstanbul, Türkiye

Anahtar Kelimeler

Üsküdar,
Şeyhülislâm Ahmed Ârif
Hikmet,
Hazire,
Mezar Taşı,
Epigrafi.

ÖZ

Bu çalışma, İstanbul Üsküdar Nuhkuyusu caddesi üzerinde yer alan hazire Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi ve akrabalarının medfun olduğu aile kabristanlığındaki tarihi mezar taşları konusu hakkındadır. Burada bulunan mezar taşları 18. Yy ve 19. Yy'a ait olup mezar taşı tipolojisi, yazı ve süsleme alanında dönemsel özellikler gösterirler. 14-17 Eylül 1987 tarihlerinde İstanbul'da yapılan VIII. Milli Türkoloji Kongresi'nde Mahir Aydın tarafından Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi'nin hayatı tebliğ olarak sunulmuş, burada mezar taşlarından bahsedilmiş ancak yüzeysel bir tanıtım yapılmıştır. Bu çalışmada ise Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi kabristanlığında yer alan mezar taşı örnekleri daha detaylı incelenmiştir. Günümüz okunuşları, yazılarının hat sanatı yönünden değerlendirilmesi ve tezyini hususları ele alınmıştır.

Sheikh-ul-Islam Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi Cemetery Tombstones

Keywords

Üsküdar,
Sheikh-ul-Islam Ahmed Ârif,
Hikmet,
Cemetery,
Tombstone,
Epigraphy.

ABSTRACT

It is the family cemetery where the cemetery Sheikh-ul-Islam Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi and his relatives are buried on Istanbul Üsküdar Nuhkuyusu Street. The tombstones found here belong to the 18th and 19th centuries and show periodic features in the field of tombstone typology, writing and decoration. The VIII, which was held in Istanbul on September 14-17, 1987. At the National Turcology Congress, Mahir Aydın mentioned the life of Sheikh-ul-Islam Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi as a communiqué, but this is a superficial presentation. The gravestone samples in the cemetery of Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi were examined in more detail. Today's readings, evaluation of the writings in terms of calligraphy and decoration issues are discussed.

*Sorumlu Yazar

^{*}(halilsozlu@mersin.edu.tr) ORCID ID 0000-0002-3100-486X
(erdalelmas58@hotmail.com) ORCID ID 0000-0002-1742-8092

Kaynak Göster (APA);

Sözlü H & Elmas E (2021). Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi Haziresi Mezar Taşları. *Kültürel Miras Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 40-59.

1. GİRİŞ

1.1. Şeyhülislam Ahmed Arif Hikmet Beyefendi

Ahmed Arif Hikmet Efendi, 1. Abdülhamid dönemi vezirlerinden Reîsülküttâb Raif İsmail Paşa'nın torunu, III. Selim dönemi Rumeli Kadıaskeri İbrahim İsmet Bey'in oğludur (Bilge, 1991). M. 17 Kasım 1786 tarihinde İstanbul'da doğmuş, 1796 tarihinde tahsiline başlamıştır. Gençliğini ilimle meşgul olarak geçiren Şeyhülislam; 1816 tarihinde Kudüs, 1820 tarihinde Mısır ve 1824 yılında ise Medine kadılıklarına tayin olmuştur (Aydın, 2006). 1829'da nüfus tahrir işlerinde memur olarak Rumeli'ye gönderilmiştir. 'Seyyid' olmasından dolayı 1830'da nakîbüleşraf, 1833'de Anadolu kazaskeri, 1838'de ise Rumeli kazaskeri olmuştur. Ertesi yılında ise Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye azalığına ve hemen sonra Rumeli müfettişliğine tayin edilmiştir (Bilge, 1991).

Mekkezâde Mustafa Âsım Efendi'nin ölümü üzerine 21 Kasım 1846 tarihinde şeyhülislam olarak tayin edilmiş ve bu görevde yaklaşık yedi buçuk yıl kadar kalmıştır. Sultan Abdülmecid dönemindeki Softa Ayaklanması'nda seyirci kalması nedeniyle şeyhülislamlıktan azl edilmiştir. Meşihat makamından ayrılan Ahmed Arif Hikmet Beyefendi kalan zamanını Rumelide'ki Sahilhanesinde ibadet ile geçirmiştir. 20 Mart 1859 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Üsküdar Nuh Kuyusu Caddesi üzerindeki aile mezarlığına defnedilmiştir (Aydın, 2006).

Osmanlı'nın son devrinin önemli âlimlerinden olan Arif Hikmet Beyefendi nadir eserlerden meydana gelen 12.000 ciltlik bir kütüphaneye sahipti. 1853-1855 tarihlerinde Medine'de Mescid-i Nebevi'nin kible tarafına inşa ettirdiği kütüphaneye 5.000 cilt kadarını ölmeden önce vakfetmiştir. İstanbul'daki kitapları ise ölümünden sonra yeğeni Beykozlu İzzet Bey'e intikal etmiştir. Kitapların bir kısmı İstanbul Üniversitesi Kütüphanesine bağışlanmıştır (Bilge, 1991). Geniş ve nadir kitaplardan oluşan bir kütüphaneye sahip olması dışında Arif Hikmet Beyefendi klasik tarzda Arapça, Farsça ve Türkçe dillerinde şiirler yazmış ve bu şiirlerini 'Divan' adlı eserinde toplamıştır. Şiirlerinde Nef'i, Nâbi ve Nedim'in etkileri görülmektedir. Edebiyat, fıkıh ve biyografiye dayalı eserleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Divan, Tezkire-i Şu'arâ, Mecmûatü't-Terâcim, Hulâsatü'l-Makâlât fî Mecâlisil-Mükâlemât 'tır (Bilge, 1991).

1.2. Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi Haziresi

Hazire, Nuhkuyusu Caddesi ile Kartal Baba Caddesi'nin birleştiği yerde ve ikinci caddenin sol köşesindedir. Hazirenin karşı tarafında Kartal Baba Camii bulunmaktadır. Kabristanlığın güney-doğu istikametindeki köşesinde, Ahmet Arif Hikmet Beyefendi ve tuğrâsı da kazanmış olan bir çeşme yer almaktadır. Hazirenin arka tarafında, sebil ve çeşmeye ait, büyük bir su haznesi mevcuttur. Hazîre bugün yol seviyesi düşürüldüğünden dolayı yüksekte kalmıştır.

14-17 Eylül 1987 tarihlerinde İstanbul'da yapılan VIII. Milli Türkoloji Kongresi'nde Mahir Aydın tarafından sunulan tebliğde hazirede 39 mezar taşı tespit edilmesine karşın bunların bir kısmı günümüze

ulaşmamıştır. Şu anki durumunda korunaklı bir alan içerisinde yer alan kabristanlık iyi durumdadır.

2. Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi Haziresi Mezar Taşları

2.1. Hatice Hatun'un Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak şahideli, şahidelerin pehle taşı üzerine oturduğu forma sahiptir. Baş şahidesi dikdörtgen biçimde yarım yuvarlak kemer tepelikle sonlanan tarzda olup sade görünümündedir. Şahide iç yüzünde cetvellerle ayrılmış 8 satır halinde, oyma-kabartma tekniği ile Celf sülüs hat ile hakkedilmiş kitabe metni yer alır. Kitabe metninde kompozisyon olarak tek sıra yazı istifi görülür. Ayrıca metnin tamamına yakınında hareke kullanılmıştır. Serlevha kısmında yer alan ibarede “ى” harfi yâ-i mâkûs şeklinde istiflenmiştir. Bu istif şekli 3. ve 5. satırlarda da görülmektedir. Yine serlevha ve 2. satırda yer alan “ا – لا” harflerinin birbirini kesmesi de yazıda yer alan uygulamalardandır. Metnin 5. Satırında yer alan “ومغفور” ifadesinde “و – م” harflerinin baş kısımları birlikte işlenerek tetâbuk denilen uygulama yapılmıştır. Kitabe metni genel itibari ile rahat okunabilen bir istifte ve harf anatomileri yerindedir. Metin içerisinde hareketler haricinde yer yer tirfillerinde eklendiği görülmektedir. Şahide üzerinde tezyini olarak bir hareketlilik görülmez.

Ayak Şahidesi, dikdörtgen formda yarım yuvarlak kemer tepelikle sonlanan bir tarzdadır. İç yüzünde bitkisel tezyinat içeren kıvrık dal ve çiçek motifleri görülür. Arka yüz ise sade bırakılmıştır (Şekil 1).

Kitabe Metni:

– هو الحى الذى لا يموت
– حالا ريس الكتاب اولان
– اسمعيل رائف بك افندى
– حضرتلرينك والدة
– محترمه لري مرحومه ومغفور لها
– خديجه خاتون روحنه
– الفاتحه سنه ١١٨٨

Kitabe Okunuşu:

-Hüve'l-Hayyü'l-lezi lâ yemût
- Hâla Resiü'l-Küttâb olan
- İsmail Râif Beyefendi
- Hazretlerinin vâlidesi
- Muhteremeleri merhûme ve mağfûrun lehâ
- Hatice Hatun ruhuna
- el-Fatiha sene 1188 // 1774-75

Anlamı: “Hiç ölmeyecek olan gerçek hayat sahibi O'dur.” Hâlen Reisü'l-Küttâb olan İsmail Raif Beyefendi'nin muhterem vâlideleri merhume Hatice Hatun ruhuna Fatiha-H.1188 // M.1774-75.

Şekil 1. Hatice Hatun'un Mezar Taşı

2.2. Seyyid Halil Galib Bey'in Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahidelerin pehle taşı üzerine gömülü bir forma sahiptir. Baş Şahide dikdörtgen formda sarık başlıklı olarak tamamlanmaktadır. Sarık formu düşey bağlamalı kısmen oval tepelikli ilmiye sınıfına ait sarık modelidir. Şahide ön yüzünde cetvellerle ayrılmış satırlar içerisinde Celî tâ'likhat ile oyma-kabartma tekniğinde 7 satırlık kitabe metni hakkedilmiştir. Kitabe metni kompozisyonu satırlara tek sıra istifli, rahat okunabilen bir üsluptadır. Metin içerisinde yer alan “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istiflenmiştir. Genel itibari ile harf anatomileri Celî Ta'lik hat kurallarına uygun harflerin hakkını veren bir yazı görülmektedir. Şahide üzerinde tezyini unsur görülmez.

Ayak Şahidesi, dikdörtgen formda dilimli sivri kemer tepelikli olarak sonlanan bir formdadır. Şahide ön yüzünde merkezde servi ağacı motifinin yer aldığı, çevresinin kıvrık dal, üzüm ve asma yaprağı motiflerinin işlendiği bir kompozisyon görülür. Şahide arka yüzü sade tutulmuştur (Şekil 2).

Kitabesinin başında “Hüve'l-Hallâkü'l-Bâkî” (O Allah ki sürekli yaratan ve ebedi olandır.) ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade gerek Balkanlar gerekse Anadolu coğrafyasında Osmanlı dönemi mezar taşlarında görülen en yaygın ifadelerden birisidir. (Telli, 2019,182; Patacı, 2020, 37; Yılmaz, 2019, 192; Kara, 2020, 373; Eren, 2018, 94; Demir, 2011, 82)

Kitabe Metni:

– هو الخلاق الباقي
– مرحوم ومغفور له المحتاج
– الى رحمت ربه الغفور حالا اولي
– مصر راف اسمعيل پاشا ذاده
– السيد غالب بك افندى
– روحچون رضا لله الفاتحه
– ۱۱۹۳ سنه

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hallâkü'l-Bâkî
- Merhûm ve mağfûr el-muhtâc
- İlâ Rahmeti Rabbihi'l-gafûr hâla Vâli-i
- Mısır Râif İsmail Paşa zâde
- es-Seyyid Halil Gâlib Beyefendinin
- Ruhiçün rızâen-lillah el-Fâtiha
- Sene 1194 // 1780

Anlamı: “O sürekli yaratandır, bâki olan O'dur” Gafûr olan Rabbinin rahmetine muhtâc olan, Hâlen Mısır Vâlisi Raif İsmail Paşa'nın oğlu Seyyid Halil Galib Beyefendinin ruhuna Fatiha, H.1194 // M.1780.

Şekil 2. Halil Galib Beyin Mezar Taşı

2.3. Raif İsmail Paşa'nın Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş Şahideli Şahidenin pehle taşına oturduğu bir formdadır. Şahide genel itibari ile dikdörtgen formda, Kallavi Kavuk başlıklı olarak sonlanmaktadır. Kitabe ön yüzünde cetvellerle ayrılmış 8 satır içerisinde, Celî sülüs hatta oyma-kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitabe düzenlemesi satırlar içerisinde genellikle tek sıra istif şeklinde yer yer kelimeler iki sıra istif halinde düzenlenmiştir. Yazı kısmen girift halde olup bu durum metin okumasını kısmen zorlaştırmaktadır. Yazı içeriğinde yapılan bazı tasarruflar ise şunlardır; “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde ve “ومغفور” ifadesinde “م - و” harflerinin baş kısımları birlikte işlenerek tetâbuk yapılmıştır. Ayrıca metinde kısmen hareke kullanılmış, bunun yanı sıra kompozisyonda tirfillerde yer alır. Yazı Celî sülüs hat özelliklerine uygun, harflerin hakkı yerinde, satır sonlarına gelen bazı kelimelerde görülen sıkıştırılmalar haricinde iyi durumdadır. Kitabe metnini çevreleyen pano baş kısmında ve alt kısmında bitkisel tezyinat görülür (Şekil 3).

Kitabe Metni:

– هو الخلاق الباقي
 – مرحوم ومغفور المحتاج
 – الى رحمتي ربه الغفور
 – سابقا بلغراد محافظي
 – رائف اسمعيل پاشا
 – روحچون رضا لله تعالى
 – الفاتحه سنه ١١٩٩

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hallâkü'l-Bâkî
- Merhûm ve mağfûr el-muhtâc
- İlâ rahmeti Rabbihi'l-Gafûr
- Sâbıkan Belgrad Muhâfızı
- Raif İsmail Paşa
- Ruhîcün rızâen lillah-i Te'ala
- el-Fatiha sene 1199 // 1784-85

Anlamı: “O sürekli yaratandır, bâki olan O'dur” Gafûr olan Rabbinin rahmetine muhtâc olan, Önceden Belgrad Muhafızı Raif İsmail Paşa'nın ruhu için, Allah u Teala'nın rızâsı için Fatiha, sene H.1199 // M.1784-85.

Şekil 3. Raif İsmail Paşa'nın Mezar Taşı

2.4. Şerife Saide Hanım'ın Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahidelerin pehle üzerine oturduğu bir tipolojiye sahiptir. Baş taşı dikdörgen formda batılılaşma dönemi özelliğinde Topuz başlıkla sonlanan genel görünümündedir. Başlık iki aşamalı alt kısım daha geniş ana yüzeyi kör parmaklık betimlemeli, üzeri damla motifli olarak

tamamlanır. Şahide ön yüz merkezinde kitabe metninin yer aldığı pano, üst ve alt bölümlerinde ise tezyinat görülür. Üst kısımda Batılılaşma dönemi etkili Barok sanatı etkili S-C kıvrımları, kâse içerisinde cennet meyvesi tasvirli incir betimlemeleri ve iri tutulmuş yaprak motifleri görülür. Pano alt kısımda genel tezyinatı tamamlayan bitkisel iri yaprak motifleri görülür. Şahide ön yüzünde yer alan kitabe kompozisyonu ise şöyledir; kitabe cetvellerle ayrılan 9 satır içerisinde oyma-kabartma tekniği ile ve Celî sülüs hatta hakkedilmiştir. Yazı düzenlemesi tek sıra istif olmakla birlikte bazı bölümlerde kelimeler ikinci bir sıra oluşturacak şekilde istiflenmiştir. Girift bir görünümde olan kitabenin okuması bundan dolayı rahat değildir. Harekenin çok az kullanıldığı metinde “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde ve “ومغفور” ifadesindeki “م - و” harflerinin baş kısımları birlikte işlenerek tetâbuk yapılmıştır. Celî sülüs hat yazı özellikleri harflerde büyük oranda görülmektedir. Şahide arka yüzü sade tutulmuştur.

Ayak Şahidesi silindirik gövdeli ve hotoz başlıkla sonlanan bir görünümündedir. Sade görünümdeki ayak taşı tepelik kısmında yer alan bitkisel tezyinat haricinde hareketlilik görülmez (Şekil 4).

Şekil 4. Şerife Saide Hanımın Mezar Taşı

Kitabe Metni:

– هو الباقي
 – بو باغ كلشندة بر غنجه ايكن
 – باد اجل بنى ايلدى حزان
 – بر كل زيبيادة ناذنينة ايكن
 – ايلدى حق بنى حاكيله يكسان
 – حوظمان زاده حسن افنديك
 – كريمه سى مرحومه ومغفور لها
 – شريفه سعيدة حانمك
 – روحنه الفاتحه سنه ١٢٠٦ ذ ٢١

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Bâki
- Bu bağı gülşende bir gonca iken
- Bâd-ı ecel beni eyledi hazân
- Bir gül-i zibâde nâzenin iken
- Eyledi Hakk beni hâk ile yeksân
- Hatman zâde Hasan Efendi'nin
- Kerimesi merhûmetün ve mağfûrun lehâ
- Şerife Saide Hanımın
- Ruhuna el-Fatiha
- Sene 1206 Zilhicce 21 // 10 Ağustos 1792

Anlamı: Ölümsüz ve ebedî olan sadece O'dur. Bu gül bahçesinde bir gonca iken ecel rüzgârı beni hazan eyledi, narin bir gül iken Hak beni yeksân eyledi. Hatman oğlu Hasan Efendi kızı Şerife Saide Hanımın ruhuna Fatiha.

2.5. Hatman Hasan Efendi'nin Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahideler pehle üzerine oturur durumdadır. Pehle ortası kısmen açıktır. Baş taşı dikdörtgen gövdeli Örfi Destarlı Kavuk başlıklı formdadır. Şahide ön yüzünde cetvellerle ayrılmış 6 satır içerisine Celî Ta'lik hatta, oyma-kabartma tekniği ile hakkedilmiş kitabe metni yer alır. Kitabe kompozisyonu satırlara tek sıra istif şeklinde rahat bir okunuş sağlayacak tarzda düzenlenmiştir. Yazımda “ى” harfleri yâ-i mâkûs tarzında yapılan tasarruf haricinde dikkat çeken uygulama görülmemektedir. Bunun yanı sıra dua talebi satırında “الفاتحه” ibaresinin son harfi olan

“ ء ” tam olarak belirtilmemiştir. Genel anlamda Celî Ta'lik yazının kurallarını sağlayan kitabe metninde teşrifat ve harekeleme görülmez. Metni çevreleyen pano üst kısmında ve alt kısmında bitkisel bezemeler yer alır. Bunlar boyun ve alt kısımda yaprak motifi, serlevha satırında çiçek tasviri şeklindedir. Şahide arka yüzü sade tutulmuştur.

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli sivri kemer tepelikli formdadır. Gövde alt kısımda dar tepeliğe yakın genişleyen plandadır. Ön yüzde merkezde vazö içerisinde yükselen servi ağacı motifi, çevresinde kıvrık dalların 4 adet dairesel formda betimlenen asma yaprağı ve üzüm tasvirleri yer alır. Tepelik kısmının yan sınırlamalarında ise stilize yapraklar görülür. Şahide arka yüzü sade tutulmuştur (Şekil 5).

Kitabe Metni:

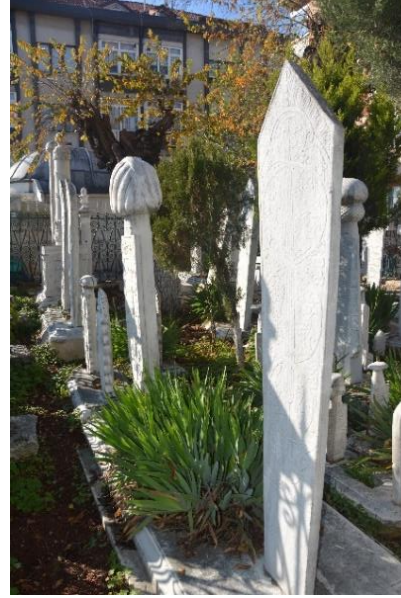
– هو الخلاق الباقي
– مرحوم ومغفور المحتاج
– الى رحمة ربه الغفور مدرسین
– كرامدن حطمان زاده حسن افندی
– روحیچون رضا لله الفاتحه
– سنه ۱۲۱۳

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hallâkü'l-Bâkî
- Merhûm ve mağfûrun leh el-muhtac

- İlâ rahmeti Rabbihi'l-gafûr Müderrisîn-i
- Kirâmdan Hatman zâde Hasan Efendi
- Ruhiçün rızâen lillahi el-Fatiha
- Sene 1213 // 1813-14

Anlamı: “O sürekli yaratandır, bâki olan O'dur” Gafûr olan Rabbinin rahmetine muhtâç olan, Büyük (Yüce) Müderrislerden Hatman Hasan Efendi ruhuna, Allah rızası için Fatiha, H.1213 // M. 1813-14.

Şekil 5. Hatman Hasan Efendi'nin Mezar Taşı

2.6. Hacı Ebubekir Râkım Efendi'nin Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahidelerin pehle üzerine oturduğu tipolojidedir. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, Kafesi Destarlı Başlık ile sonlanan formdadır. Ön yüzde cetvellerle ayrılmış 8 satır içerisine oyma-kabartma tekniğinde Celî sülüs hatta hakkedilmiş kitabe metni yer alır. Metin kompozisyonunda yazı satırlara genelde tek sıra olmakla birlikte yer yer iki sıra istif görülmektedir. Serlevha kısmında dua cümlesi tuğra tarzında istiflenmiştir. İstifleme yer yer sıkışık olarak işlenmiştir. Bu durum okumada zorlanmaya neden olmaktadır. Haziredeki diğer taşlarda görülen “ى” harfleri yâ-i mâkûs tarzında yapılan tasarruf şeklinde ve “ومغفور” ifadesindeki “م - و” harflerinin baş kısımları birlikte işlenerek tetâbuk uygulaması bu metinde de görülmektedir. Ayrıca “تعالى” kelimesinde çeken “ل” ve “ل” harfleri baş taraflarında birleştirilmiştir. Metin teşrifatında tirfiller, harekeler ve harflerin istif uyumu büyük oranda sağlanmıştır. Şahide ön yüzünde serlevha ve boyun kısmında tezyinat görülür. Asma yaprakları, üzüm ve stilize yaprak motifleri görülmektedir.

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli, hotoz başlıklı olarak sonlanmaktadır. Gövde alt kısımda dar tepeliğe yakın genişleyen plandadır. Ön yüzde merkezde vazö içerisinde yükselen servi ağacı motifi, çevresinde kıvrık dalların dört dairesel motif ve çevresinde asma yaprağı ve üzüm tasvirleri yer alır. Tepelik kısmının yan sınırlamalarında ise stilize yapraklar görülür. Şahide arka yüzü sade tutulmuştur (Şekil 6).

Kitabe Metni:

– شفاعتي لا هل الكبار من امتي
 – حواجكان ديوان
 – هما يوندن سوارى مقابله جيسى
 – ايكن ارتحال دار بقا ايدن
 – مرحوم و مغفور له الحاج
 – ابو بكر راقهر؟ افندى روحچون
 – رضاء الله تعالى الفاتحه
 – سنه ١٢١٩ فى م ٢١

Kitabe Okunuşu:

- Şefâatî li-ehli'l-kebâir min ümmetî
- Hâcegânı Dîvân-ı
- Hümâyûndan Süvâri mukabelecisi
- İken irtihâl-i dâr-ı bekâ eden
- Merhûm ve mağfûrun leh el-Hâc
- Ebubekir Râkım Efendi ruhîçün
- Rızâen-lillâh-i Te'âlâ el-Fatiha
- Fî 21 Muharrem sene 1219 // 2 Mayıs 1804

Anlamı: “Şefaetim ümmetimden büyük günah sahipleri içindir” Divân-ı Hümâyûnda Süvari Mukabelecisi iken vefat eden Hacı Ebubekir Râkım Efendi ruhuna Allah rızası için Fatiha, H. 21 Muharrem 1219 – M. 2 Mayıs 1804.

Şekil 6. Hacı Ebubekir Râkım Efendinin Mezar Taşı

2.7. Seyyid Mustafa Ataullah Bey'in Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, alt pehleli bir tipolojidedir. Kabir baş taşı dikdörtgen gövdeli ve Örfî Destarlı Kavuk ile sonlanmaktadır. Şahide de ön yüzde yer alan kitabe metni haricinde hareketlilik görülmez. Kitabe metni cetvellerle ayrılan 9 satır içerisine Celî Ta'lik hatta ve oyma-kabartma tekniği ile hakkedilmiştir. Kitabe satırda tek sıra ve rahat bir istifte düzenlenmiştir. Yazı teşrifatında hareke ve tirfiller görülmez. Genel itibari ile Celî Ta'lik hat kurallarına uygun olan yazı içeriğinde “ث” harfinin noktalarının keşidesi altında verilmesi haricinde yazı tasarrufu görülmez (Şekil 7).

Kitabe Metni:

– هو الخلاق الباقي
 – صابقا روم ايلي قاضيعتكري
 – رانف اسمعيل پاشا زاده
 – السيد ابراهيم عصمت بك
 – افنديك مخدوملرى مدرئين
 – كرامدن السيد مصطفى عطاالله
 – بك افنديك روح شريفلىرچون
 – رضاء الله الفاتحه
 – سنه ١٢١٩ فى ب ٨

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hallâkü'l-Bâkî
- Sabıka Rumeli Kadiaskeri
- Râif İsmâil Paşa zâde
- es-Seyyid İbrahim İsmet Bey
- Efendinin mahdumları Müderrisîn-i
- Kirâmdan es-Seyyid Mustafa Atâullah
- Beyefendinin rûh-ı şerifelerîçün
- Rızâen lillâhî'l-Fatiha
- fî Receb 8 sene 1219 / 13 Ekim 1804

Anlamı: O sürekli yaratandır, bâki olan O'dur” Eski Rumeli Kazaskeri Raif İsmail Paşa oğlu Seyyid Mustafa Aatâullah Beyefendi'nin ruhları için, Allah rızası için Fatiha, H. 1219 Receb 8 // M. 13 Ekim 1804.

Şekil 7. Seyyid Mustafa Ataullah Beyin Mezar Taşı

2.8. Numan Burhaneddin Bey'in Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli Şahidelerin pehleye oturduğu tipolojidedir. Pehle ortası açıktır. Baş taşı dikdörtgen gövdeli Kâtibi Kavuk başlıklı formdadır. Ön yüzde cetvellerle ayrılmış 6 satır içerisine oyma-kabartma tekniğinde ve Celî sülüs hatta kitabe metni hakkedilmiştir. Metin kompozisyonu satırda tek sıra istif olmakla birlikte bazı bölümlerde iki sıra istif

şeklinde tasarruf edilmiştir. Metin içerisinde yer alan ve sona gelen “ى” harfleri yâ-i mâkûs tarzında tasarruf edilmiştir. Kitabe metni üzerinde serlevha ve son satırda bezeme görülür. Serlevha kısmında satırın baş ve son kısmında lâle motifi, son satırda ise satır alt kısmında stilize yaprak ve iki yanında uzanan lâle motifi görülür. Ayrıca başlığın yan kısmında gül tasviri içeren bir tezyin görülür.

Kabir ayak taşı dikdörtgen formda yarım yuvarlak kemer tepeliklidir. Şahide ön yüzünde vazodan çıkan çiçek motifi yer alır. Ayak taşı üzerinde başka hareketlilik görülmez (Şekil 8).

Kitabe Metni:

– هو الحى الباقى
– سابقا امدى الحاج
– ابو بكر راقم افنديك
– مخدومى نعمان برهان الدين
– بك افندى روحچون
– الفاتحه سنه ١٢٢٠ ذى

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî
- Sâbikan Âmedî el-Hâc
- Ebu Bekir Râkım Efendinin
- Mahdûmu Numan Burhâneddin
- Beyefendi ruhiçün
- el-Fatiha sene Zilkâ'de 1220 // Ocak-Şubat 1806

Anlamı: “Ölümsüz, diri ve ebedî olan sadece O'dur. Daha önce Âmedî (Sarayla Bâbîâlî arasındaki yazışmaları yürütmekle görevli dâire ve bu dâirenin âmedci de denen âmiri) Hacı Ebu Bekir Râkım Efendî'nin oğlu Numan Burhaneddin Beyefendi. Ruhu için Fatiha, H. Zilkâde 1220 // M. Ocak-Şubat 1806.

Şekil 8. Numan Burhaneddin Beyin Mezar Taşı

2.9. Nüzhet Kadının Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak taşı ve pehle üzerine oturur bir formdadır. Baş taşı dikdörtgen gövdeli ve dilimli tarzda sivri kemer tepelikli olarak sonlanmaktadır. Şahide ön yüzünde kitabe metni ve yoğun tezyinat görülmektedir. Başlık kısmı üçgen formda, yanlardan S-C kıvrımları ile sınırlandırılmış tepe kısmında ise stilize yaprak motifi ile tamamlanmıştır. Tepeliğin merkezinde kâse içerisinde betimlenen asma yaprağı ve üzüm motifi, çevresinde ise yine stilize edilmiş bitkisel bordür görülmektedir. Ayrıca yanlarda birbirinin simetriği lâle motifleri bulunur. Tepelikte gövde arasında iki sıra bordür yer alır. Bu bordürlerden ilkinde C kıvrımı ile merkezden ikiye ayrılmış iki yanda kâse içerisinde incir tasviri ve bitkisel bezemelerin görüldüğü bir kompozisyon vardır. İkinci bordür gövde kısmına geçişte iç bükey olarak düzenlenmiş, üzerinde stilize yaprak tasviri görülür. Şahide gövdesine merkezde kitabe metni, metni çevreleyen kıvrık dal ve çiçek tasvirleri ile oluşturulan bordür yer alır. Kitabe metni cetvellerle ayrılmış 7 satır içerisine, Celî sülüs hatta, oyma-kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Metnin son satırı 3 paftaya ayrılmıştır. Metin kompozisyonu tek sıra istiflidir. Serlevha kısmında bu durum kısmen iki satır istif olarak tasarruf edilmiştir. Metin içerisinde yer alan ve sona gelen “ى” harfleri yâ-i mâkûs tarzında tasarruf edilmiştir. Kitabe teşrifatında harekeleme ve harflerin hakkı yerindedir. Metnin dua ve tarih kısmının olduğu son satırda ayrıca hattat imzası da okunmaktadır. “Sevvedehû Halil el-Vehbi” ifadesiyle hattatın Halil el-Vehbi olduğu belirtilmiştir.

Ayak taşı genel olarak dikdörtgen gövdeli dilimli sivri kemer tepelikli formdadır. Ön yüzde yoğun bitkisel tezyinat görülür. Tepelik kısmı kenarlarından S-C kıvrımları ile sonlanan, tepede yaprak tasviri, merkezde çiçek motifi görülür. Gövde kısmında vazodan çıkan gül ağacı motifi yer alır (Şekil 9).

Kitabe Metni:

– هو الحى الباقى
– سابقا صدر روم ايلى
– عصمت بك افندى ذاده
– السيد احمد عارف بك
– افنديك حنيله سى المرحوم
– والمغفور لها نزهت قدين
– سنه ١٢٢٠ ن 26 روحنه الفاتحه

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî
- Sâbikan Sadr-ı Rumeli
- İsmet Beyefendi Zâde
- es-Seyyid Ahmed Arif Bey
- Efendinin halilesi el-merhûm
- ve'l mağfûr lehâ Nüzhet Kadın
- sene 1220 Ramazan // 18 Aralık 1805 / Ruhuna el-Fatiha / Sevvedehû Halil el-Vehbi.

Anlamı: “Ölümsüz, diri ve ebedî olan sadece O'dur. Daha önce sadr-ı Rumeli İsmet Beyefendi oğlu Seyyid Ahmed Arif Beyefendi'nin eşi (zevcesi) Nüzhet Kadın ruhuna Fatiha, H. 1220 Ramazan // M. Kasım-Aralık 1805. Halil el-Vehbi bunu yazdı.

Şekil 9. Nüzhet Kadının Mezar Taşı

2.10. Seyyid İbrahim İsmet Efendi'nin Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahideler pehle üzerine oturur durumdadır. Baş Şahidesi gövdesi dikdörtgen formda ve Örfî Destarlı Kavuk ile sonlanan tipolojidedir. Şahide ön yüzünde cetvellerle ayrılmış 12 satır içerisine Celî Ta'lik hatta kitabe metni oyma-kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitabe tek sıra istifli rahat okunabilen bir düzenlemededir. Celî Ta'lik hat kurallarına uygun başarılı bir yazı örneği olan kitabe haricinde Şahide üzerinde hareketlilik görülmez.

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli iki boğumlu topuz başlıklı formdadır. Şahide ön yüzünde merkezde vazo içerisinden uzanan hurma ağacı tasviri, vazunun iki yanında simetrik lâle tasvirleri görülür. Gövdeden başlığa geçişte stilize yaprak motifi vardır (Şekil 10).

Kitabe Metni:

– هو الخلاق الباقي
– نقيب الاشراف
– و رئيس العلماء ايكن
– انتقال دار بقا ايدين
– مرحوم و مغفور المحتاج
– الى رحمة ربه الغفور
– رائف اسميل پاشا
– زاده السيد ابرا هيم
– عصمت افنديك روح
– پرفتحولريچون رضاءالله
– الفاتحه سنه ١٢٢٢ في ١٧ م

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hallâkü'l-Bâkî
- Nakîbü'l-Eşrâf
- Vârisi Ulemâ iken
- İntikal-i dâr-ı bekâ eden
- Merhûm ve mağfûr el-muhtâc
- İlâ rahmeti Rabbihi'l-gafûr
- Râif İsmail Paşa
- Zâde es-Seyyid İbrahim
- İsmet Efendinin ruhi
- Pür fütûhlarîçün rızâen-lillah
- el-Fatiha fi 17 Muharrem sene 1222 // 27 Mart 1807

Anlamı: “O sürekli yaratandır, bâki olan O'dur” Nakibü'l-Eşrâf vârisi Ulemâ iken Gafûr olan Rabbinin rahmetine muhtâc olan, Raif İsmail Paşa oğlu Seyyid İbrahim İsmet Efendi'nin lütfü ilahiyeye mazhar olan ruhu için Fatiha, H. 1222 Muharrem 17 // M. 27 Mart 1807.

Şekil 10. Seyyid İbrahim İsmet Efendi'nin Mezar Taşı

2.11. Saliha Hanım'ın Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahideler pehle üzerine oturur durumdadır. Baş Şahide dikdörtgen gövdeli dilimli sivri kemer tepelikli formdadır. Baş Şahide ön yüzünde gövde kısmında kitabe metni, tepelik kısmında ise yoğun bezeme görülür. Kitabe metni cetvellerle ayrılan 9 satır içerisine oyma-kabartma tekniği ile ve Celî sülüs hatta hakkedilmiştir. Metin kompozisyonu tek sıra istif halinde olup kitabe teşrifatında harekeleme kısmen görülmekle istifte boş kalan alanlarda tirfil kullanıldığı görülür. Harflerin uyumu ise istenilen seviyede olmayıp sıkışık bir istif görülür. Metin içerisinde yer alan ve sona gelen “ى” harfleri yâ-i mâkûs, “مغفور و” ve “مرحوم” kelimelerinde ise tetâbuk uygulaması görülür. Kitabe metnini çevreleyen pano üst köşebentlerinde gonca gül tasviri görülür. Gövdeden tepelik kısmına geçiş arasında yer alan bordür içerisinde merkezde iç kısımları birbirine dönük C

kıvrımı, yanlarda kıvrık dallardan oluşan kompozisyon ve kenarlarda yine C kıvrımları ile sonlanır. Tepelik kısmının merkezinde gonca gül, çevresinde stilize yaprak ve yanlarda S-C kıvrımları ile oluşturulan tezyinat görülür (Şekil 11).

Ayak taşı dikdörtgen formda sivri kemer tepelikle sonlanan tipolojidedir. Ön yüzünde saksı içerisinde uzanan nar ağacı tasviri yer alır.

Kitabe Metni:

– هوالحي الباقي
– بنى قيل مغفرت رب يزدان
– بحق عرش اعظم نور قران
– كلوب قبرم زيارت ايدن اخوان
– ايده لر روحمه فاتحه احسان
– مرحوم كورت ابراهيم پاشا كريمه سى
– مرحومه و مغفور لها صالحه
– خانم رويچون فاتحه
– سنه ١٢٢٦ غرة را

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî
- Beni kıl mağfîret Rabb-i Yezdân
- Bi-hakkı arş-ı âzam nûr-ı Kur'an
- Gelüb kabrimi ziyaret eden ihvan
- İdeler ruhuma bir fatiha ihvan
- Merhûm Kürt İbrahim Paşa Kerimesi
- Merhûme ve mağfûr lehâ Saliha
- Hanım Ruhiçün Fatiha
- fi gurre-i Rebiü'l-evvel sene 1226 // 26 Mart 1811

Anlamı: Ölümsüz, diri ve ebedî olan sadece O'dur. Ey Rabb-i Yezdan! Arş-ı a'zâmın ve Kur'an'ın nuru hakkı için beni bağışla. Kabrimi ziyaret eden kardeşler ruhuma fatiha ihvan etsinler. Merhûm Kürt İbrahim Paşa kızı merhume Saliha Hanım ruhu için Fatiha, H. 1226 gurre Rebiü'l-evvel // M. Mart-Nisan 1811.

Şekil 11. Saliha Hanımın Mezar Taşı

2.12. Şerife Fatma Hanım'ın Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş Şahideli toprağa oturur formdadır. Şahide dikdörtgen gövdeli Hotoz başlıklı tipolojidedir. Başlık kısmında gonca gül ve bitkisel tezyinat görülür. Şahidenin kaide kısmının pehleden ayrıldığı ve ilk durumunun pehleli olduğu düşünülmektedir. Baş taşı ön yüzünde cetvellerle ayrılan 8 satır içerisine Celî sülûs hat ile kitabe metni oyma-kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitabe kompozisyonunda tek sıra istif ve kısmen sıkışık bir düzenleme görülür. Ayrıca bazı kısımlarda iki sıra istif görülmektedir. Kitabe teşrifatında hareke, harf uyumları ve tiffiller büyük oranda uygulanmıştır. Metin içerisinde yer alan ve sona gelen “ى” harfleri yâ-i mâkûs, “و مغفور” kelimelerinde ise tetâbuk uygulaması görülür. Şahidenin kaide kısmında S-C kıvrımları ve stilize yaprak tasviri görülür (Şekil 12).

Kitabe Metni:

– هوالحي الباقي
– عصمت بك افندي زاده
– السيد احمد عارف حكمت
– بك افنديك كريمه محترمه لرى
– فاطمه خانم افنديك روح
– شريفه لرجون رضاء الله تعالى فاتحه
– سنه ١٢٢٧ ر ١٩

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî
- İsmet Beyefendi zâde
- es-Seyyid Ahmed Arif Hikmet
- Bey fendifinin Kerime-i muhteremeleri
- Merhûme ve mağfûrun lehâ Şerife
- Fâtıma Hanım Efendinin ruh-ı
- Şerîfelerîçün rızâen-lillah-i Te'âlâ Fatiha
- fi 19 Rebiü'l-âhir sene 1227 // 2 Mayıs 1812

Anlamı: “Ölümsüz, diri ve ebedî olan sadece O'dur.” İsmet Beyefendi oğlu Seyyid Ahmed Arif Hikmet Efendinin kızı muhterem Fatma Hanım Efendi ruhu için, Allah rızâsı için Fatiha, H. 1227 Ramazan 19 // M. 26 Eylül 1812.

Şekil 12. Şerife Fatma Hanım'ın Mezar Taşı

2.13. Şerife Saide Hanım'ın Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahidelerin pehle taşı üzerine oturduğu forma sahiptir. Baş Şahidesi dikdörtgen biçimde yarım yuvarlak kemer tepelikle sonlanan ve sade görünümündedir. Şahide iç yüzünde cetvellerle ayrılmış 8 satır halinde, oyma-kabartma tekniği ile Celî sülüs hat ile hakkedilmiş kitabe metni yer alır. Kitabe metninde kompozisyon olarak tek sıra yazı istifi görülür. Metin içerisindeki bazı “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istiflenmiştir. Yine serlevha ve 2. satırda yer alan “لا – ل” harflerinin birbirini kesmesi de yazıda yer alan uygulamalardan. Metnin 2. Satırında yer alan “مرحوم” ifadesinde “م – و” harflerinin baş kısımları birlikte işlenerek tetâbuk denilen uygulama yapılmıştır. Kitabe metni genel itibari ile rahat okunabilen bir istifte ve harf anatomileri yerindedir. Kitabe teşrifatında kısmen hareke kullanılmış, harfler Celî sülüs hat özelliklerine uygun ve uyumları başarılıdır. Yine kompozisyonda satır boşlukları tırfillerle senlendirilmiştir (Şekil 13).

Ayak Şahidesi dikdörtgen gövdeli yarım yuvarlak kemer tepelikli tipolojidedir. Şahide iç yüzünde bitkisel tezyinat yer alır.

Şekil 13. Şerife Saide Hanımın Mezar Taşı

Kitabe Metni

– هو الخلاق الباقي
– مرحوم رائف اسماعيل
– باشا حليله سى المرحومه
– والمغفور لها شريفه
– سعيدة حاتمك روح
– شريفليچون رضاء الله
– تعالى الفاتحه
– سنه ١٢٢٧ ذ

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hallakü'l-Bâkî
- Merhûm Raif İsmail
- Paşa halîlesi el-merhûme
- ve'l-mağfûr leha Şerife
- Sâide Hanımın ruh-ı
- Şerîfelerîçün rızâen-lillah-i
- Te'âlâ el-Fatiha
- Sene Zilhicce 1227 // Aralık-Ocak 1812-13

Anlamı: “O sürekli yaratandır, bâki olan O'dur” Merhûm Raif İsmail Paşa'nın zevci Şerife Saide Hanımın ruhu şerifi için, Allah rızası için Fatiha, H. Zilhicce 1227 // M. Aralık-Ocak 1812-13.

2.14. Ruveys Hatice Hatun'un Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kitabe baş ve ayak Şahideli, Şahidelerin toprağa oturduğu tipolojidedir. Baş Şahidesi dikdörtgen gövdeli, sivri kemer tepelikli formdadır. Ön yüzde 6 satır halinde cetvellerle ayrılmış satırlar içerisinde oyma-kabartma tekniğinde Celî sülüs hatta hakkedilmiş kitabe metni yer alır. Metin kompozisyonu tek sıra istifli ve rahat okunabilen bir düzenlemedir. Kitabe teşrifatında yer yer harekeleme, tırfil ve harf uyumları gözetilmiştir. Ayrıca haziredeki diğer mezar taşlarında olduğu gibi metin içerisinde “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istif edilmiş, “مغفور” ibaresinde ise tetâbuk yapılmıştır. Şahide tepelik kısmı bitkisel içerikli tezyinatla donatılmıştır. Bunlar merkezde kâse, üzerinde boynu bükük olarak tasvir edilmiş güller, çevresinde C kıvrımları üzerinde ise stilize yaprak görülür. Yanlarda yine yaprak motifleri bulunur. Kitabe panosunun köşe bentlerinde simetrik gonca gül motifleri yer alır (Şekil 14).

Ayak Şahidesi benzer baş Şahidesi ile benzer formda olup ön yüzünde bitkisel tezyinat ile donatılmıştır.

Kitabe Metni:

– هو الباقي
– مرحوم عصمت بك چراقلرنندن
– سليم اغانك زوجه سى مرحومه
– ومغفور لها رويش خديجه
– خاتون رويچون فاتحه
– سنه ١٢٢٩

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Bâki
- Merhûm İsmet Bey çıraklarından
- Selim Ağanın zevcesi merhûme
- ve mağfûr lehâ Ruveys Hatice
- Hatun ruhiçün fatiha
- sene 1229 // 1813-14

Anlamı: “Sonsuz olan O'dur.” Merhûm İsmet Bey'in çıraklarından Selim Ağa'nın eşi Reviş Hatice Hatun'un ruhu için Fatiha, H. 1229 // M.1813-14.

Şekil 14. Ruveys Hatice Hatun'un Mezar Taşı

2.15. Şerife Saide Hanım'ın Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahideler pehle üzerine oturur durumdadır. Baş Şahidesi dikdörtgen gövdeli, iki boğumlu topuz başlıklı tipolojidedir. Şahide ön yüzünde kitabe metni, kitabe panosunun üzerinde stilize yaprak formunda tepelik ve başlık kısmı yer alır. Kitabe cetvellerle ayrılmış 10 satır içerisine Celî Ta'lik hatta oyma-kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Tek sıra istif düzenlemesinde olan kitabe Celî tâ'likhat ölçülerine uyumlu güzel bir yazı örneğidir. Harf bünyelerinde aykırı bir tasarruf görülmez. Şahidenin gövde üzerinde ve başlık kısmında tezyinat kompozisyonu stilize yaprak motiflerinden oluşur (Şekil 15).

Ayak Şahidesi dikdörtgen gövdeli iki boğumlu topuz başlıklı tarzdadır. Gövde merkezinde vazo içerisinden uzanan gül ağacı tasviri, üzerinde sitalize yaprak formundan oluşturulmuş tepelik yer alır. Başlık üzerinde yumurta motifiz dizisi görülür.

Kitabe Metni:

آه من الموت
 عصمت بك افندی
 مرحومك كريمه لرى
 ومدرسين كرامدن
 عبد الحميد افنديك
 حليلهء محترمه لرى مرحومه
 ومبروره شريفه صعیده
 خانم افندی روحیچون
 الفاتحه سنه ۱۲۳۲ فى ش ۷

Kitabe Okunuşu:

- Âh mine'l-mevt
- İsmet Beyefendi
- Merhûmun Kerimeleri
- ve Müderrisin'i-Kiramdan
- Abdülhamid Efendinin
- Halîle-i muhteremeleri merhûme
- ve mebrûre Şerife Sâide
- Hanım Efendi ruhiçün
- el-Fatiha fi 7 Şâban sene 1232 // 22 Haziran 1817

Anlamı: “Âh ölümdendir”, Merhûm Halil Beyefendinin kızı ve Ulemanın büyüklerinden Abdullah Efendi'nin muhterem zevceleri Şerife Saide Hanım Efendi ruhu için Fatiha, H. 1232 Şevval 7 // M. 20 Ağustos 1817.

Şekil 15. Şerife Saide Hanımın Mezar Taşı

2.16. Mâhinur'un Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahideleri pehle üzerine gömülü bir tipolojidedir. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, bitkisel formda sivri kemer tepelikle sonlanan bir tipolojidedir. Baş taşı ön yüzünde cetvellerle ayrılmış 7 satır içerisine oyma-kabartma tekniğinde Celî sülüs hatta hakkedilen kitabe metni yer alır. Metin içerisinde “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istif edilmiş, “مغفور و” ibaresinde ise tetâbuk yapılmıştır. Kitabe teşrifatında yer yer hareke ve tirfiller görülür. Harflerin uyumu yerindedir. Kitabe metnini çevreleyen bordürün üst kısım köşe bentlerinde simetrik lâle tasvirleri yer alır. Tepelik kısmında merkezde kâse içerisinde asma yaprağı, üzüm tasviri ve iki yanında yaprak üzerinde ise stilize yaprak motifleri yer alır (Şekil 16).

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli sivri kemer tepelikli tarzdadır. Ön yüzünde merkezde servi ağacı çevresini dairesel şekilde saran asma motifi görülür. Asma yaprağı, üzüm ve kıvrık dal kompozisyonu tüm yüzeyi kaplamaktadır.

Kitabe Metni:

– هو الباقي
 – عصمت بك أفندي ذاده
 – السيد احمد عارف بك
 – أفنديك معتقه لرندين
 – مرحومه و مغفور لها ماهنور
 – روحيجون رضاء الله تعالى
 – الفاتحه سنه 1٢٣٣

Kitabe Okunuşu:

-Hüve'l-Bâkî
 -İsmet Beyefendi zâde
 - es-Seyyid Ahmed Arif Bey
 - Efendinin mu'tekalarından
 - Merhûm ve mağfûr lehâ Mâhinur
 - Ruhîcün rızâen-lillâh-i Teâlâ
 - el-Fatiha sene 1233 // 1817-18

Anlamı: “Sonsuz olan O’dur”, İsmet Beyefendi oğlu Seyyid Ahmed Arif Beyefendi’nin azatlılarından merhume Mâhinûr’un ruhu için, Allah rızası için Fatiha, H.1233 // M.1817-18.

Şekil 16. Mâhinur’un Mezar Taşı

2.17. Behcet Kadının Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, pehle üzerine oturur durumdadır. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, üç boğumlu topuz başlıklı olarak sonlanmaktadır. Şahide ön yüzünde serlevha ve tarih bölümünün dairesel formda, serlevha ve tarih bölümü arasında kalan kitabe bölümü cetvellerle ayrılan 7 satır içerisine Celî sülûs hatta oyma-kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitabe yanlardan sütuncelerle sınırlandırılmıştır. Kitabe düzeni tek sıra istif ve rahat okunabilen bir istiftedir. Teşrifatında hareke kullanımı, tirfiller ve harflerin birbiri ile uyumu yerindedir. Metin içerisinde “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istif edilmiştir. Ön yüzde tezyinat yoğun olarak tepelik ve alt kısımda yer alır. Tepelik yüzeyinde S-C kıvrımları, stilize yaprak motifleri, sütunce başlık kısımlarında çiçek motifleri ve üst kısımda başlık yer alır. Şahide alt kısmında da benzer düzenleme görülür (Şekil 17).

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli tek boğumlu topuz tepelikli olarak sonlanan formdadır. Şahide ön yüzünde bitkisel tezyinat kompozisyonu yer alır. Merkezde gül ağacı motifi, tepelik kısmında stilize yaprak bezemesi ve topuz başlıkla sonlanır.

Kitabe Metni

– هو الرحيم
 – عصمت بك أفندي ذاده
 – السيد احمد عارف بك
 – أفنديك والدهء محترمه لرى
 – الولية الصالحته المرحوم
 – والمغفور لها بهجت قاديك
 – روح شريفلريجون
 – رضاً لله تعالى الفاتحه
 – سنه ١٢٣٤ محرم ٢٧

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'r-Rahîm
 - İsmet Beyefendi Zâde
 - es-Seyyid Ahmed Arif Bey
 - Efendinin Vâlîde-i Muhteremeleri
 - el-Veliyyetü es-Sâlihâtü el-merhûm
 - ve'l-mağfûr lehâ Behcet Kadının
 - Ruh-ı şerîfeleri için
 - Rızâen Lillâh-i Te'âlâ el-Fatiha
 - sene 1234 Muharrem 27 // 26 Kasım 1818

Anlamı: “O Rahîm’dir”, İsmet Beyefendi oğlu Seyyid Ahmed Arif Beyefendinin muhterem valideleri, velî ve salihâ Behcet Kadının şerefli ruhu için, Allah rızası için Fatiha, H. 1234 Muharrem 27 // M. 26 Kasım 1818.

Şekil 17. Behcet Kadının Mezar Taşı

2.18. Şerife Havva Nesibe Hanımın Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, pehle üzerine oturur durumdadır. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, tek boğumlu topuz başlıklı olarak sonlanmaktadır. Şahide ön yüzünde serlevha ve tarih bölümünün istifi dairesel formdadır. Bu kısımlarda yazı 2-3 sıra istiflidir. Serlevha ve tarih bölümü arasında kalan kitabe bölümü cetvellerle ayrılan 5 satır içerisine Celî sülûs hatta oyma-kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitabe yanlardan sütunceler le sınırlandırılmıştır. Kitabe düzeni tek sıra istif ve rahat okunabilen bir düzenlemedir. Teşrifatında hareke kullanımı, tirfiller

ve harflerin birbiri ile uyumu yerindedir. Metin içerisinde “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istif edilmiştir. Ön yüzde tezyinat yoğun olarak tepelik ve alt kısımda yer alır. Tepelik yüzeyinde stilize yaprak motifleri, sütunce başlık kısımlarında çiçek motifleri ve üst kısımda topuz başlık yer alır. Şahide alt kısmında da benzer düzenleme görülür (Şekil 18).

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli tek boğumlu topuz tepelikli olarak sonlanan formdadır. Şahide ön yüzünde bitkisel tezyinat kompozisyonu yer alır. Merkezde kurdele bezemeli vazo içerisinde uzanan nar ağacı motifi, tepelik kısmında stilize yaprak bezemesi ve topuz başlıkla sonlanır.

Kitabe Metni:

– هوالحى الباقى
– عصمت بك افندى
– مرحومك كريمه سى
– مرحومه و مغفور لها
– شريفه حوا نسيبه خانم
– افندى رويچون
– الفاتحه سنه ١٢٣٩ فى جا ٥

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hallâkü'l-Bâkî
- İsmet Beyefendi
- Merhûmun Kerimesi
- Merhûme ve mağfûrun leha
- Şerife Havva Nesibe Hanım
- Efendi ruhîçün
- el-Fatiha
- fi 5 Cemâziye'l-evvel sene 1239 // 7 Ocak 1824

Anlamı: “Ölümsüz, diri ve ebedî olan sadece O'dur.” İsmet Beyefendi kızı Şerife Havva Nesibe Hanım ruhu için Fatiha, H.1239 Cemâziye'l-evvel 5 // M.7 Ocak 1824.

Şekil 18. Şerife Havva Nesibe Hanımın Mezar Taşı

2.19. Niyazi Kalfa'nın Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahidelerin pehle taşına oturduğu bir formdadır. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, bitkisel formda sivri kemer tepelikli olarak sonlana tipolojidedir. Ön yüzde cetvellerle ayrılmış 7 satır üzerine oyma-kabartma tekniğinde Celf sülüs hatta kitabe metni hakkedilmiştir. Yazı düzenlemesinde iki sıra istif uygulaması görülür. Yazı içerisinde yapılan tasarruflarda “ى” harfleri yâ-i mâkûs

şeklinde istif edilmiş, “مغفور و” ibaresinde ise tetâbuk yapılmıştır. Ayrıca kitabe teşrifatında harekeler, tirfiller ve harflerin birbiri ile olan uyumları, harf ölçüleri yerindedir. Tezyinat tepelik kısmında yoğunlaşmıştır. Gövde bölümünden tepeliğe geçişte tek sıra bordür içerisinde çiçek motifi görülür. Bordür üzerinde merkezde gonca gül tasviri yanlarda S-C kıvrımları ve stilize yapraklar görülür.

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli, sivri kemer tepelikli sonlanan bir tarzdadır. Başlık kısmı deforme durumda olduğundan tezyinatı net görülememektedir. Ön yüzde merkezde vazo içerisinde uzanan gül ağacı motifi görülmektedir. Yüzeyde oluşan aşınma süsleme detayını olumsuz etkilemiştir.

Şekil 19. Niyazi Kalfanın Mezar Taşı

Kitabe Metni:

– هوالحى الباقى
– عصمت بك افندى
– مرحومك كريم سى مرحومه
– شريفه حوا نسيبه خانمك
– جاريه سى مرحومه و مغفوره
– نيازى قلفه رويچون
– الفاتحه سنه ١٢٣٩ ب ٩

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî
- İsmet Beyefendi
- Merhûmun kerimesi merhûme
- Şerife Havva Nesibe Hanımın
- Cariyesi merhûme ve mağfûre
- Niyazi Kalfa ruhîçün
- el-Fatiha fî 9 Receb sene 1239 // 10 Mart 1824

Anlamı: “Ölümsüz, diri ve ebedî olan sadece O'dur.” İsmet Beyefendi kızı Şerife Havva Nesibe Hanım'ın cariyesi Niyazi Kalfa ruhu için Fatiha, H. 1239 Receb 9 // M. 10 Mart 1824.

2.20. Muhammed Ataulah Beyin Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, pehleli tipolojidedir. Baş Şahide dikdörtgen gövdeli, Örfî Destarlı Kavuk başlıkla sonlanan bir formdadır. Baş taşı ön yüzünde cetvellerle ayrılmış 8 satır içerisine oyma-kabartma tekniğinde Celî Tâ'lik hatta kitabe metni hakkedilmiştir. Kitabe metni tek sıra istifli ancak yer yer kelimelerin iki sıra istifli olduğu da görülmektedir. Yazı içerisinde yapılan tasarruflarda dikkat çeken tek uygulama “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istif edilmiş olmasıdır. Genel anlamda Celî Tâ'lik hat özelliklerine dikkat edilen metinde istif olarak ta rahat okunabilen bir düzenleme vardır. Kitabe metnini çevreleyen baş taşının gövdesi yanlardan dalgalı formda işlenmiştir.

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli, sivri kemer tepelikli olarak sonlanır. Baş taşı ön yüzünde merkezde vazö içerisinden yükselen hurma ağacı motifi ve köşebentlerde stilize yaprak görülür. Tepelik bölümünde ise yine alt kısımda bir saksı benzeri kaide içerisinden uzanarak iki yana dağılan yaprak kompozisyonu vardır. Şahide yanları dalgalı formda işlenmiştir.

Kitabe Metni:

- هوالباقى
- عصمت بك زاده السيد
- احمد عارف بك افنديك
- محدومى معصوم مرحوم
- السيد محمد عطاءالله بك
- روح شريفلىرىچون
- رضاءالله الفاتحه
- سنه ۱۲۵۹ م

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Bâkî
- İsmet Bey zâde es-Seyyid
- Ahmet Arif Beyefendinin
- Mahdum ve ma'sûm merhûm
- es-Seyyid Muhammed Ataulah Bey
- Ruh-ı şerîfeleri için
- Rızâen-lillahi'l-Fatiha
- Sene 1256 Muharrem // Şubat-Mart 1743

Anlamı: “Ebedi olan O'dur.” İsmet Bey oğlu Seyyid Ahmet Arif Beyefendi'nin oğlu Seyyid Muhammed Ataulah Bey ruhu şerifi için, Allah rızâsı için Fatiha, H. 1256 Muharrem // M. Şubat-Mart 1743.

Şekil 20. Muhammed Ataulah Beyin Mezar Taşı

2.21. Fatıma Dilnişin Kadının Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, pehleli mezar tipolojisindedir. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, bitkisel bezemeli yuvarlak kemer tepelikle sonlanan bir tarzdadır. Gövde ön yüzünde kitabe metni ve metni çevreleyen tek sıra bordür içerisinde yanlarda kıvrık dal, üst ve alt bölümlerde stilize çiçek ve yaprak motifleri görülür. Kitabe metni cetvellerle ayrılan 10 satır içerisine Celî Tâ'lik hatta, oyma-kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Genel itibari ile tek sıra istifin uygulandığı kitabede yer yer kelimeler çift sıra istif şeklinde uygulanmıştır. Ayrıca yazı içerisinde ilgi çeken tasarruf “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istif edilmiş olmasıdır. Celî Tâ'lik hat yazı türünün güzel bir örneği olan kitabenin hattat imzası da bulunmaktadır. “Ketebehû Malik” imzalı kitabe bu anlamda önemli bir eserdir. Başlık kısmı merkezde sepet içerisinde betimlenen yüksek kabartmalı çiçek motifleri, yanlarda iki yana dağılmış yapraklar ve alt bölümde yapraklara birlikte kompozisyon oluşturan aşağı doğru uzanan gonca güller yer alır.

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli sivri kemer tepelikle sonlanan bir görünümündedir. Gövde ön yüzü alt kısımdan fiyonk ile bağlanan ve tüm yüzeyi kaplayan çiçek motifi ile doldurulmuştur. Başlık kısmında ise merkezde damla motifine benzer kompozisyonda betimlenen yapraklar ve başlığın tamamını kapatan yukarı doğru uzanan sıralı yaprak tasvirleri bulunur.

Kitabe Metni:

- هوالحى الباقى
- عصمت بك زاده السيد احمد عارف
- حكمت بك افنديك حليله لرى
- عمدة المخز؟ رات قروة؟ الصالحات
- المرحوم والمغفور لها فاطمه
- دلنشين قاديك روح شريفى
- وجميع مؤمنين و مؤمناتك
- ارواح شريفه لرى ايچون
- رضاءالله تعالى الفاتحه
- سنه ۱۲۵۶ كتيه مالك

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî
- İsmet Bey zâde es-Seyyid Ahmed Arif
- Hikmet Beyefendinin halîleleri
- Umdetü'l -muḥadderât kıdvetü's-sâlihât
- el-Merhûme ve'l-mağfûrun lehâ Fatıma
- Dilnişin Kadının ruh-ı şerîfi
- ve cemi'-i mü'minîn ve mü'minâtın
- Ervâh-ı şerîfelerîçün
- Rızâen-lillâh-i Teâlâ el-Fatiha
- Sene 1256 // 1840-41 Ketebehû Malik

Anlamı: “Ölümsüz, diri ve ebedî olan sadece O'dur.” İsmet Bey oğlu Seyyid Ahmed Arif Hikmet Beyefendi'nin zevci güvenilir, namuslu, salıha Fatıma Dilnişin Kadın'ın ruhu için ve tüm mü'min ve mü'minâtın ruhu şerifleri için, Allah rızâsı için Fatiha, H. 1256 // M.1840-41 Mâlik yazdı.

Şekil 21. Fatıma Dilnişin Kadının Mezar Taşı

2.22. Seyyid Mehmed İffet'in Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, pehleli mezar tipolojisindedir. Baş Şahidesi dikdörtgen gövdeli, Örfî Destarlı Kavuk başlıkla sonlanır. Baş Şahide ön yüzünde cetvellerle ayrılmış 10 satır içerisine oymakabartma tekniğinde Celî Tâ'lik hatta kitabe metni hakkedilmiştir. Kitabe metni tek sıra istifli ancak yer yer kelimelerin iki sıra istifli olduğu da görülmektedir. Yazı içerisinde yapılan tasarruflarda dikkat çeken tek uygulama “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istif edilmiş olmasıdır. Kitabe Celî Tâ'lik hat yazı türünün güzel bir örneğidir. Harflerin anatomisi, hakkı istifi yerindedir. Şahide gövdesi kenarları dalgalı formda düzenlenmiş ve kitabe metni tek sıra bordür ile sınırlandırılmıştır. Bordür içerisinde kıvrık dallar, üst kısımda kurdele motifi bağlaması ve köşe bentlerde çiçek tasviri, alt kısımda ise yine kurdele motifi görülür.

Ayak Şahidesi dikdörtgen gövdeli, iki boğumlu topuz başlıklı tipolojidedir. Gövde ön yüzünde altta kurdele ile bağlanmış ve yukarı doğru uzanan stilize iri formda dalgalı yaprak motifi yer alır. Başlık kısmı sade tutulmuştur.

Kitabe Metni:

- هوالباقى
- صدر روم ايلي اسبق
- مرحوم عصمت بك افندى
- زاده موالى عظامدن
- السيد عبد الله رافت بك
- افدينك محدومى و مدرسین
- كرامدن ايكن اينتقال دار
- بقا ايدين السيد محمد عفت
- بكك روحىچون الفاتحه
- سنه ۱۲۵۸ ص ۱۳

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Bâkî
- Sadr-ı Rumeli esbâk
- Merhûm İsmet Beyefendi
- Zâde mevâli-i i'zâmdan
- es-Seyyid Abdullah Re'fet Bey
- Efendi'nin mahdûmu ve Müderrisîn-i
- Kirâmdan iken intikâli dâr-ı
- Bekâ eden es-Seyyid Mehmed İffet
- Bey'in ruhîçün el-Fatiha
- fi 13 Safer sene // 26 Mart 1842

Anlamı: Eski Rumeli Sadrâzamı merhûm İsmet Beyefendi oğlu Seyyid Abdullah Re'fet Beyefendi'nin oğlu Ulemâdan Seyyid Mehmed İffet Bey ruhu için Fatiha, H. 1258 Safer 13 // M. 26 Mart 1842.

Şekil 22. Seyyid Muhammed İffet'in Mezar Taşı

2.23. Seyyid Muhammed Muti' Beyin Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, pehleli tipolojidedir. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, Örfî Destarlı Kavuk başlıkla sonlanan bir formdadır. Baş taşı ön yüzünde cetvellerle ayrılmış 11 satır içerisine oymakabartma tekniğinde Celî Tâ'lik hatta kitabe metni hakkedilmiştir. Kitabe metni tek sıra istifli ancak yer yer kelimelerin iki sıra istifli olduğu da görülmektedir. Yazı içerisinde yapılan tasarruflarda dikkat çeken tek uygulama “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istif edilmiş olmasıdır. Genel anlamda Celî Tâ'lik hat özelliklerinin başarılı uygulandığı güzel bir örnektir. Kitabe

teşrifatında harflerin anatomik özellikleri, birbirleri ile olan ahenkleri yerindedir. Kitabe metni yanlardan tek sıra bordürle sınırlanmıştır. Bordür içerisinde dalgalı formda kıvrık dallar işlenmiştir. Ayrıca alt birimde bağlı kurdele, üst birimde ise merkezde iki yana açılan kıvrık dal ve yaprak kompozisyonu yer alır.

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli sivri kemer tepelikle sonlanan bir görünümündedir. Gövde ön yüzü alt kısımdan kurdele ile bağlanan ve tüm yüzeyi kaplayan çiçek motifini yer alır. Başlık kısmında ise merkezde damla motifine benzer kompozisyonda betimlenen yapraklar ve başlığın tamamını kapatan yukarı doğru uzanan sıralı yaprak tasvirleri bulunur.

Kitabe Metni:

– هوالباقى
 – عصمت بك زاده شيخ الاسلام
 – احمد عارف حكمت بك
 – افدينك محدومى
 – مكهء مكرمه پايه سيله سابقا
 – يكيشهر فنار قاضيسى
 – المرحوم والمغفور له
 – السيد محمد مطيع بك
 – افندينك روحچون
 – الفاتحه سنه ١٢٦٥

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Bâkî
- İsmet Bey zâde Şeyhü'l-İslam
- Ahmed Arif Hikmet Bey
- Efendinin mahdumu
- Mekke-i Mükerrreme Payesiyle Sâbikan
- Yenişehir-i Fener Kadısı
- el-Merhûm ve'l-mağfûr leh
- es-Seyyid Muhammed Muti' Bey
- Efendinin ruhîçün
- el-Fatiha
- sene fi Cuma 10 Safer 1265 // 5 Ocak Cuma 1849

Anlamı: “Ebedi olan O’dur.” İsmet Bey oğlu Şeyhü'l-İslam Ahmed Arif Hikmet Beyefendi'nin oğlu Mekke-i Mükerrreme Yenişehir-i Fener Eski kadısı Payesiyle Seyyid Muhammed Muti' Beyefendi ruhu için Fatiha, H. Cum'a 10 Safer 1265 // M. 5 Ocak Cuma 1849.

Şekil 23. Seyyid Muhammed Muti' Beyin Mezar Taşı

2.24. Seyyid Hacı Ahmed Arif Hikmet Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, sandukalı mezar tipolojisindedir. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, Örfî Destarlı Kavuk başlıkla sonlanan bir formdadır. Baş taşı ön yüzünde cetvellerle ayrılmış 11 satır içerisine oyma-kabartma tekniğinde Celfî Tâ'lik hatta kitabe metni hakkedilmiştir. Kitabe metni tek sıra istifli ancak yer yer kelimelerin iki sıra istifli olduğu da görülmektedir. Yazı içerisinde yapılan tasarruflarda dikkat çeken tek uygulama “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istif edilmiş olmasıdır. Genel anlamda Celfî Tâ'lik hat özelliklerinin başarılı uygulandığı güzel bir örnektir. Kitabe teşrifatında harflerin anatomik özellikleri, birbirleri ile olan ahenkleri yerindedir. Kitabe metni yanlardan tek sıra bordürle sınırlanmıştır. Bordür içerisinde dalgalı formda kıvrık dallar işlenmiştir. Ayrıca alt birimde stilize yaprak tasvirleri, üst birimde ise merkezde çiçek bunun iki yanında açılan kıvrık dal ve yaprak kompozisyonu yer alır.

Ayak taşı silindirik gövdeli topuz tepelikli tipolojidedir. Gövde alt kısmında kenger yaprağı motifinden oluşturulan bezeme, orta kısımda yine benzer yaprak motifini gövdeyi sarmal olarak çevreler, üst kısımda yaprak dizisi üzerine yumurta motifini yerleştirilmiştir. Tepelik kısmı aşağıdan yukarı daralan formda iç içe geçmiş yapraklardan oluşur.

Sanduka dikdörtgen formda üzeri yoğun bezemeli haldedir. Kaide üzerinde yükselen sandukanın alt kısmında tüm çevreyi saran içerisinde kıvrık dal ve stilize lâle tasviri olan tek sıra bordür yer alır. Merkezde yüksek kabartmalı S-C kıvrımları, iri yapraklar ve ortada üzeri baklava dilimli yuvarlak formda tezyinatın yer aldığı arma motifini görülür. Köşebentlerde ise her köşeye denk gelecek şekilde simetrik iri yaprak kabartmaları yer alır.

Şekil 24. Seyyid Hacı Ahmed Arif Hikmet Mezar Taşı

Kitabe Metni:

– كل من عليها فان
 – رنس العلما مرحوم
 – عصمت بك ذاته
 – سابقا شيخ الاسلام
 – ومفتى الانام مرحوم
 – ومغفور له السيد الحاج
 – احمد عارف حكمت
 – بك افدينك
 – روحیچون و كافهء اهل
 – ايمان ارواحیچون
 – الفاتحه ١٢٧٥

Kitabe Okunuşu:

- Küllü men aleyhâ fân
 - Reisu'l ulema merhûm
 - İsmet Bey zâde
 - Sâbıkan Şeyhü'l-İslam
 - ve Müftiu'l-enâm merhûm
 - ve mağfûr leh es-Seyyid el-Hac
 - Ahmed (kırık) (Arif Hikmet)
 - Beyefendinin
 - Ruhîçün ve kâffe ehl-i
 - İman ervâhîçün
 - el-Fatiha fi Şa'ban 15 1275 // 20 Mart 1859

Anlamı: “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır” (er-Rahmân 55/26). Ulemâdan İsmet Bey oğlu Eski Şeyhü'l-İslam ve Müftü Seyyid Hacı Ahmed Arif Hikmet Beyefendi ruhu ve tüm ehli imânın ruhu için Fatiha, H. Şa'ban 15 1275 // M. 20 Mart 1859.

2.25. Bağdadi Şeyh Abdül Fettah Efendinin Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, Şahideler toprağa gömülü mezar tipolojisindedir. Baş Şahide silindirik gövdeli, sarık başlıklı formdadır. Şahide üzerinde cetvellerle ayrılan 7 satır içerisine oymakabartma tekniğinde kitabe metni Celî Tâ'lik hatta hakkedilmiştir. Tek sıra istif düzenlemesine sahip kitabe son satırında bu durum 3 sıra istif şeklinde görülür. Celî Tâ'lik hat usullerine uygun, harf hakları verilmiş ve uyumları yerinde olan kitabe başarılı bir örnektir. Şahide üzerinde tezyinat görülmez.

Ayak Şahidesi silindirik gövdeli, yuvarlak tepeliklidir. Şahide üzerinde tezyini unsur yer alma sade tutulmuştur.

Kitabe Metni:

قَطْبُ الْعَارِفِينَ مَوْلَانَا
 – خالد قدس سرّه الواحد
 – حضرتلريك خلفاسندن
 – بغدادى الشيخ عبد الفتاح
 – افدينك روح
 – پرفتوحلىچون

Kitabe Okunuşu:

- Kutbü'l-ârifin Mevlâna
 - Hâlid Kuddîse sirrehü'l-vâhid
 - Hazretlerinin hûlefasından
 - Bağdâdî eş-Şeyh Abdülfettah
 - Efendinin rûh-ı
 - Pür fütuhlarîçün
 - el-Fatiha sene 1281 19 Muharrem // 24 Haziran 1864

Anlamı: Ariflerin büyüğü Mevlâna Hâlid “Allah onun sırrını mukaddes etsin”, Hazretlerinin Halifelerinden Bağdâdî eş-Şeyh Abdülfettah Efendi ruhu için Fatiha, H. 1281 19 Muharrem // M. 24 Haziran 1864.

Şekil 25. Bağdadi Şeyh Abdül Fettah Efendinin Mezar Taşı

2.26. Hacı Abdullah Rıfat Bey'in Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak taşlı, pehleli mezar tipolojisindedir. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, Örfî Destarlı Kavukla sonlanan tarzıdır. Şahide ön yüzünde cetvellerle ayrılan 9 satır içerisine oymakabartma tekniğinde ve Celî Tâ'lik hatta hakkedilmiştir. Genel olarak tek sıra istif düzeninde olan kitabe serlevha kısmı iki sıra istiflidir. Kitabe içerisinde yapılan tasarruflarda “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istiflenmiştir. Rahat bir istife sahip metinde harf anatomileri, ahenkleri Celî Tâ'lik hat özelliklerine uyumu başarılıdır. Şahide üzerinde kitabe panosu alt ve üst kısmında yer alan bitkisel tezyinat haricinde hareketlilik görülmez.

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli iki boğumlu topuz başlıklı olarak sonlanmaktadır. Şahide ön yüzünde yüzeyi tamamen kaplayan çiçek motifi yer alır.

Kitabe Metni:

– لاله الاالله محمد رسول الله
 – صدور عظامدن متوفى
 – عصمت بك افندى زاده
 – صدر روم ايلي اسبق
 – مرحوم و مغفور لها السيد
 – الحاج عبدالله رافت
 – بك افندك روح
 – شريفچون فاتحه
 – سنه ١٢٨٦ فى زى الحجه

Kitabe Okunuşu:

- Lâ ilâhe illallâh Muhammedü'r-Rasûlullah
- Sadr-ı a'zâmdan müteveffâ
- İsmet Beyefendi zâde
- Sadr-ı Rumeli esbâk
- Merhûm ve mağfûr leh es-Seyyid
- el-Hâc Abdullah Re'fet
- Beyefendinin Ruh-ı
- Şerîfçün Fatiha
- fi 21 Zilhicce sene 1282 // 7 Mayıs 1866

Anlamı: “Allah'tan (c.c) başka ilah yoktur, Muhammed (s.a.s) Allah'ın elçisidir.” Sadrazamdan İsmet Beyefendi oğlu eski Rumeli Sadrazamı Seyyid Hacı Abdullah Re'fet Beyefendi'nin ruhu için Fatiha, H. 1282 Zilhicce 21 // M. 7 Mayıs 1866.

Şekil 26. Hacı Abdullah Rifat Bey'in Mezar Taşı

2.27. Seyyid İbrahim Bey'in Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak taşı, pehleli mezar tipolojisindedir. Baş taşı dikdörtgen gövdeli, Örfî Destarlı Kavukla sonlanan tarzdadır. Şahide ön yüzünde cetvellerle ayrılan 7 satır içerisine oyma-kabartma tekniğinde ve Celf sülüs hatta hakkedilmiştir. Genel olarak iki sıra istif düzeninde olan kitabe metni girift bir düzenlemededir. Kitabe teşrifatında hareketler, tirfiller, harflerin ahenkleri yerindedir. Metin içerisinde

yapılan tasarruflarda “ى” harfleri yâ-i mâkûs şeklinde istiflenmiştir. Metinde harf anatomileri, ahenkleri Celf sülüs hat özelliklerine uygun başarılı bir yazıdır. Şahide üzerinde kitabe panosu alt ve üst kısmında yer alan bitkisel tezyinat haricinde hareketlilik görülmez. Ayrıca kitabe metni içerisi kıvrık dal ve yapraklarla kaplı tek sıra bordürle sınırlandırılmıştır.

Ayak Taşı dikdörtgen gövdeli iki boğumlu topuz başlıklı olarak sonlanmaktadır. Şahide ön yüzünde yüzeyi tamamen kaplayan bitkisel tezyinatla kaplıdır.

Kitabe Metni:

– هوالحى لا يموت
 – واصل راحت شيخ الاسلام
 – اسبق احمد عارف حكمت بك مرحومك
 – حفيدى مدرسين كرامدن
 – مرحوم و مغفور له السيد ابراهيم
 – عصمت بك افندى رويچون
 – الفاتحه سنه ١٢٨٤ ج ٢٩

Kitabe Okunuşu:

- Hüve'l-Hayyü Lâ yemût
- Vâsıl-ı Rahmet Şeyhü'l-İslam-ı
- Esbâk Ahmed Arif Hikmet Bey merhûmun
- Hafîdi Müderrisîn-i Kîrâmdan
- Merhûm ve mağfûr leh es-Seyyid İbrahim
- İsmet Beyefendinin ruhîçün
- el-Fatiha fi 29 Cemâziye'l-âhir sene 1284 // 28 Ekim 1867

Anlamı: “O (Allah) diridir, ölümsüzdür” Rahmete ulaşan eski Şeyhü'l-İslam Ahmet Arif Hikmet Bey torunu Büyük Âlim Seyyid İbrahim Beyefendi ruhu için Fatiha, H. 1284 Cemâziye'l-âhir 29 // 28 Ekim 1867.

Şekil 27. Seyyid İbrahim Bey'in Mezar Taşı

2.28. Şerife Zekiye Hanımın Mezar Taşı

Mezar Taşı Tipolojisi: Kabir baş ve ayak Şahideli, pehleli mezar tipolojisindedir. Baş Şahide dikdörtgen gövdeli, bitkisel formda başlıklı olarak sonlanmaktadır. Gövde aşağıdan yukarı doğru genişlemektedir. Ön yüzde cetvellerle ayrılan 11 satır içerisine kitabe metni hakkedilmiştir. Celî Tâ'lik hatta, oyma-kabartma tekniğinde işlenen kitabe metni tek sıra istiflidir. Metnin ilk kısmında mezar taşlarında sık rastlanılan beyitler yer alır. Kitabe düzenlemesinde ahenk, harf anatomileri ve kompozisyonun rahat okunabilirliği başarılıdır. Metni çevreleyen dalgalı bordür üst kısımda yanlarda simetrik lâle motifi tamamlanmıştır. Başlık yüksek kabartmalı tasvir edilen çiçek ve iki yana dağılan yaprakları ile çiçek sepeti şeklinde düzenlenmiştir.

Ayak taşı dikdörtgen gövdeli, bitkisel formda tepeliklidir. Gövde ön yüzünde ve tepelikte bitkisel içeriklerin yer aldığı tezyinat görülür.

Kitabe Metni:

- آه من الموت
– بنی قیل مغفرت رب یزدان
– بحق اسم اعظم نور قرآن
– کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان
– ایده لر روحمه فاتحه احسان
– شیخ الاسلام اسبق مرحوم عارف
– حکمت بک افندیگ محدودی مرحوم
– محمد مصطفی بک افندیگ خلیلهء محترمه لرئ
– مرحومه شریفه زکیه خانم افندیگ
– روحی شریفه سیچون الفاتحه
– سنه ۱۲۸۲ ربع الاول ۱۷

Kitabe Okunuşu:

- Âh mine'l-mevt
- Beni kıl mağfired Rabb-i Yezdân
- Bî hakk-ı ism-i 'azam nur-ı Kur'an
- Gelüb kabrimi ziyaret eden ihvân
- İdeler ruhuma bir fatiha ihsân
- Şeyhü'l-İslam esbak merhûm Arif
- Hikmet Beyefendinin Mahdumu
- Muhammed Mustafa Beyefendinin halîle-i muhteremeleri
- Merhûme Şerife Zekiye Hanım efendinin
- Ruhi şerifesi için el-Fatiha
- fi 17 Rebiü'l-evvel sene 1282 // 10 Ağustos 1869

Anlamı: "Âh ölümdendir", dua isteği içeren beyitler sonrası Eski Şeyhü'l-İslam Arif Hikmet Beyefendinin oğlu Muhammed Mustafa Beyefendinin zevci muhterem Şerife Zekiye Hanım Efendinin ruhu için Fatiha, H. 17 Rebiü'l-evvel sene 1282 // M. 27 Haziran 1869.

Şekil 28. Şerife Zekiye Hanımın Mezar Taşı

3. SONUÇLAR

İstanbul Üsküdar Nuhkuyusu caddesi üzerinde yer alan Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi Haziresinde yer alan mezar taşlarından 28 mezar taşı çalışılmıştır. İncelenen mezar taşlarından 24 tanesi Baş ve Ayak Şahideli Pehleli, 3 tanesi Baş ve Ayak Şahideli ve 1 tanesi Baş ve Ayak Şahideli Sandukalı mezar tipolojisindedir. Şahideler üzerinde Örfî Destarlı Kavuk, Kafesi Destarlı Kavuk, Kallavi Kavuk, Sarık Başlık, Kâtibi Başlık, Hotoz Başlık, Yuvarlak Kemerli Tepelik ve Bitkisel Formda Tepelik örnekleri görülür.

Hazirede yer alan mezar taşlarından 16 tanesi Erkek, 12 tanesi Bayan mezar taşıdır. Kitabe metinlerinde kullanılan yazı türü ise 15 tanesinde Celî sülüs, 13 tanesinde Celî Tâ'lik Hat yazı türü görülür. Tamamına yakınında tek sıra istifin görüldüğü yazı kompozisyonlarında yer yer çift sıra istifte uygulanmıştır. Kitabe metinlerinde "ى" harfi yâ-i mâkûs şeklinde, serlevha ve farklı satırlarda yer alan "لا - لا" harflerinin birbirini kesmesi, "ومغفور" ibaresi ile "ومرحوم" ibaresinde yer alan "م - و" harflerinin baş kısımları birlikte işlenerek tetâbuk denilen uygulama yapılmıştır. Celî sülüs ve Celî Tâ'lik hat yazı açısından başarılı örneklerin bulunduğu hazirede 2 adet "Ketebe" imzası tespit edilmiştir. Bunlardan ilki 9 no'lu mezar taşında "Ketebehû Halil el-Vehbi" diğeri 21 mezar taşında "Ketebehû Malik" imzalı mezar taşlarıdır. 18 ve 19. yy hat sanatının başarılı örneklerinin yer aldığı mezar taşlarında hakkedilen metinlerden sadece 11 ve 28 nolu mezar taşlarında sık karşılaşılan beyit yer alır.

Mezar taşlarında dönemsel tipolojik, yazı ve süsleme özelliklerinin görüldüğü örneklerde tezyinat ağırlıklı olarak Osmanlı son dönem Barok üslup motifleridir. Yine

kullanılan kaliteli mermer malzeme ve oyma-kabartma tekniği de işçilik olarak dönemi yansıtmaktadır.

Yazarların Katkısı

Makalede incelenen mezar taşlarının biçimsel olarak tanımlanması, okunması ve içerdikleri bilgilerin değerlendirilmesi her iki yazar tarafından birlikte yapılmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Yapılan çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

KAYNAKÇA

Aydın M (2006). Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet Beyefendi, Belleten, C. LIV, S. 209, 245-260.

Bilge M (1991). Ârif Hikmet Bey, Şeyhülislam, TDV İslam Ansiklopedisi, C.3, İstanbul, 365-366.

Demir H Ö (2011). Bergama (İzmir) Mezar Taşları Envanteri 2010: Harputlu Mescid Haziresi. TÜBA-KED (9), 77-94.

Eren S (2018). Trabzon Tavanlı Cami Haziresi 19. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, (46), 91-122.

Kara D (2020). Kütahya Yukarı Kale Mescidi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(108), 366-378.

Patacı Ö O (2020). Ardahan'ın Tarihi Mimarisi: Türk ve Çarlık Rus Dönemleri Yapılarına Toplu Bir Genel Bakış. Belgü, (5), 27-87.

Telli H (2019). Osmanlı Dönemi Üsküp Vakıfları. Ankara: İlahiyat Yayınları.

Yılmaz M E (2019). Osmanlı Macaristanı'nda Tekkeler, Türbeler, Şehitlikler ve Mezar Taşları. Vakıflar Dergisi, (52), 157-204.

© Author(s) 2021.

This work is distributed under <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>